

Probleme și perspective ale integrării Republicii Moldova pe piața energetică europeană

Hachi, Mihai

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Hachi, M. (2014). Probleme și perspective ale integrării Republicii Moldova pe piața energetică europeană. *Studii Europene*, 1, 84-91. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-418793>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer Deposit-Lizenz (Keine Weiterverbreitung - keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Gewährt wird ein nicht exklusives, nicht übertragbares, persönliches und beschränktes Recht auf Nutzung dieses Dokuments. Dieses Dokument ist ausschließlich für den persönlichen, nicht-kommerziellen Gebrauch bestimmt. Auf sämtlichen Kopien dieses Dokuments müssen alle Urheberrechtshinweise und sonstigen Hinweise auf gesetzlichen Schutz beibehalten werden. Sie dürfen dieses Dokument nicht in irgendeiner Weise abändern, noch dürfen Sie dieses Dokument für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, aufführen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Mit der Verwendung dieses Dokuments erkennen Sie die Nutzungsbedingungen an.

Terms of use:

This document is made available under Deposit Licence (No Redistribution - no modifications). We grant a non-exclusive, non-transferable, individual and limited right to using this document. This document is solely intended for your personal, non-commercial use. All of the copies of this documents must retain all copyright information and other information regarding legal protection. You are not allowed to alter this document in any way, to copy it for public or commercial purposes, to exhibit the document in public, to perform, distribute or otherwise use the document in public.

By using this particular document, you accept the above-stated conditions of use.

Probleme și perspective ale integrării Republicii Moldova pe piața energetică europeană

Conf. univ. dr. Mihai HACHI

mihaihachi@gmail.com

Academia de Studii Economice a Moldovei, Moldova

ECSA-Moldova

Abstract: The energy security as a component part of national security was and remains to be a permanent concern for the Republic of Moldova for the whole period of its independence. This will determine the sustainable development of the national economy, the social equity, and the sovereignty of the state. This article highlights both the problems regarding the energy security at the contemporary stage and its perspectives in the European context.

Key-words: energy security, energy market, shale gas, sustainable development, alternative energy resources

Introducere. Resursele energetice au o importanță deosebită datorită constituirii energiei ca principiu vital al progresului economic și social. Acestea, în mare parte, stau la baza securității energetice, care de rând cu alte componente ale securității economice reprezintă un element important al securității generale, având o semnificație deosebită pentru o dezvoltare durabilă a economiei.

Securitatea energetică constituie o preocupare constantă, atât pentru statele membre ale UE, în particular, cât și pentru comunitatea europeană, în ansamblu. Pentru Moldova, stat cu aspirații europene, problematica securității energetice este vitală în condițiile dependenței totale de resurselor energetice și, în mare parte, de cele energetice. Integrarea Moldovei pe piața energetică europeană devine o prioritate pentru viitorul acesteia.

Despre intențiile de integrare în Sistemul Energetic European al Moldovei ne vorbesc un șir de acțiuni întreprinse de autorități, printre care se înscriu aderarea Republicii Moldova, ca membru cu drepturi depline, la Tratatul Comunității Energetice. Printre acțiunile subordonate acestui scop se înscriu implementarea mai multor programe, proiecte, constituirea unor fonduri menite să eficientizeze sectorul energetic (Moldova Eco Energetică, Fondul de Eficiență Energetică etc.). Acest proces poate avea un impact semnificativ asupra securității energetice a Moldovei în perspectivă. În contextul angajamentelor asumate de Moldova ca parte semnatară a Tratatului de constituire a comunității Energetice s-au definitivat mai multe proiecte de legi cu privire la domeniul electroenergeticii: Legea cu privire la gazele naturale nr. 123/23.12.2009, Legea cu privire la Energia Electrică nr. 124/23.12.2009. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020” aprobată prin Legea nr. 166 din 11.07.2012, este focalizată pe 7 priorități de dezvoltare, una dintre care este diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie.

Conținut. Dezvoltarea economică durabilă a unui stat este în mare măsură condiționată de gradul de aprovizionare cu energie electrică pe termen lung, ceea ce îi conferă un grad înalt al securității energetice și implicit economice. „Securitas” din limba greacă înseamnă a deține controlul asupra situației, iar securitatea energetică, de rând cu securitatea alimentară, socială,

tehnico-științifică, economică, face parte din securitatea statală. Nu există o definiție unică a conceptului de securitate energetică, conotațiile acestuia fiind diferite pentru statele lumii. Relativitatea conceptelor de securitate energetică se datorează particularităților diferite ale sistemelor energetice ale statelor. Există mai multe dimensiuni ale securității energetice: *economică* – se referă la diversificarea furnizărilor de energie și volatilitatea redusă a prețurilor; *socială* – acces la resurse energetice din partea tuturor categoriilor de populație, în special a celor sărace; *ecologică* – vizează tehnologiile ce utilizează resursele energetice și impactul acestora asupra mediului înconjurător. Problematika securității energetice, în linii mari, vizează:

- 1) aprovizionarea cu energie electrică pe termen lung;
- 2) accesibilitatea resurselor energetice și energiei pentru consumatori;
- 3) creșterea competitivității pieței energetice;
- 4) reducerea pierderilor la consumul de resurse energetice și energie;
- 5) promovarea energiei durabile, precum și dezvoltarea surselor regenerabile de energie etc.

Aceste caracteristici se regăsesc și în obiectivele de bază ale politicii energetice ale Uniunii Europene și vizează un set de acțiuni, programe, strategii, printre care se înscriu:

- a) Diversificarea surselor și rutelor de transport a resurselor energetice pentru asigurarea continuității aprovizionării acestora;
- b) Interconectarea energetică dintre țările comunitare până în anul 2015, care presupune ca nici un stat membru să nu rămână izolat în situație de criză;
- c) Scăderea dependenței de surse convenționale prin sporirea ponderii surselor regenerabile de energie și creșterea eficienței energetice;
- d) Dialogul consolidat cu furnizorii-cheie ai UE actuali și de perspectivă [10].

Piața energetică din Republica Moldova actualmente este caracterizată de câteva particularități legate de moștenirea pe care a avut-o în perioada sovietică, dar și de scurta perioadă de independență statală. Moștenirea unui sistem energetic fragil constituit încă în anii '60 ai secolului trecut, lipsa investițiilor majore în sectorul energetic, exceptând situația din sectorul distribuției energiei electrice, modernizarea căreia se datorează operatorului internațional „Gas Natural Fenosa”, lipsa unei piețe unice energetice, lipsa unei culturi a consumului energetic sunt doar câteva dintre caracteristicile sectorului energetic actual al Moldovei.

Pentru Moldova conectarea la sistemul energetic european și aderarea la piața energetică europeană este o condiție vitală pentru dezvoltarea durabilă a acesteia în contextul dependenței excesive de piața CSI în ceea ce privește aprovizionarea cu surse energetice primare în proporție de circa ~98%, în special de Rusia, precum și de energia electrică importată. Producția internă de energie electrică acoperă doar 22,1% din necesarul de consum (2012). Printre alte puncte vulnerabile caracteristice sectorului energetic actual pot fi menționate:

- Conexiunea slabă a sistemului energetic al Moldovei la furnizorii de energie din Ucraina, dar, în special, la cel din România, prin intermediul căruia s-ar face legătura cu sistemul energetic european;
- Lipsa unei concurențe libere pe piața (re)surselor energetice;

- Gradul scăzut de antrenare în circuitul energetic a surselor energetice de alternativă. Deși țara este bogată în anumite resurse energetice de alternativă cum ar fi, resursele biologice, energia solară în perioada caldă a anului, energia eoliană în regiunea de sud a republicii și pe teritoriile cu altitudine înaltă sunt, însă, slab valorificate;

- Lipsa mijloacelor financiare proprii necesare modernizării sistemului energetic actual, dar și incapacitatea atragerii surselor financiare străine pentru construcția unor noi surse de producere a energiei electrice în condițiile instabilității politice și a lipsei unei viziuni clare de dezvoltare în perspectiva viitoare;

- Prețurile înalte la surse energetice și energie electrică, comparativ cu veniturile populației și capacitățile limitate financiare ale agenților economici;

- Greutatea specifică înaltă a gazelor naturale în balanța de combustibil și energie a țării (tabel. 1).

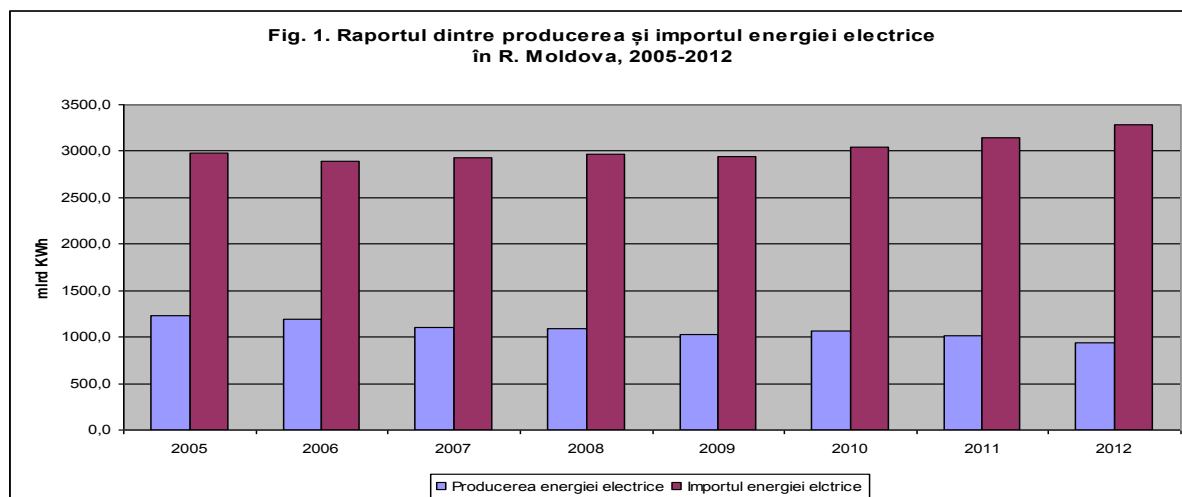
Tabel 1. Structura principalelor resurse de combustibil și energie

	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Resurse - total	100	100	100	100	100	100
Cărbune	6,8	8,3	7,1	6,8	7,2	7,1
Motorină	15,1	17,3	17,4	19,5	20,4	19,2
Păcură	1,1	1,1	2,6	1,9	1,4	1,3
Benzină auto	10,6	10,5	11,2	9,8	10,3	8,6
Gaze naturale	47,1	41,7	40,0	40,5	38,6	38,1
Gaze lichefiate	2,8	2,9	3,2	3,3	3,6	4,2
Lemne de foc	2,5	2,9	2,9	2,6	2,7	3,4
Energie electrică	10,6	10,9	11,1	11,1	11,3	12,0
Altele	3,4	4,4	4,5	4,5	4,5	6,1

Sursa: datele BNS

Deși ponderea gazului natural s-a diminuat nesemnificativ în structura principalelor surse de combustibil și energie, acesta deține circa 2/5 din total. Aprovizionarea exclusivă a gazelor naturale din Rusia a creat un șir de probleme de-a lungul timpului. Lipsa alternativelor în ceea ce privește asigurarea cu gaze naturale a făcut vulnerabil întreg sistemul economic al țării în condițiile în care regulile de joc erau dictate nu de forțele pieței, ci de cele politice, însoțite de șantaj. Lipsa unei piețe internaționale a gazelor naturale nu a diminuat riscurile ce provin în cazul aprovizionării dintr-un număr limitat de surse, nici chiar după aderarea Rusiei la OMC, ci le-au amplificat. Practicarea prețurilor diferențiate în livrarea gazelor naturale statelor din vecinătatea apropiată a determinat diminuarea competitivității bunurilor fabricate în Moldova în comparație cu statele vecine.

Volumul de generare a energiei electrice pe teritoriul țării rămâne a fi cu mult sub nivelul consumului. Astfel, producerea internă a energiei electrice (cu excepția CTE Moldovenească) acoperă circa 1/5 din necesarul de consum de energie electrică. Volumul de energie electrică, livrat de producătorii autohtoni a constituit în 2012 - 932,1 mil. kWh, ceea ce reprezintă 22,1% din necesarul de consum, fiind cu 8,2% mai puțin decât în anul 2011 și cu 24,2% mai puțin față de 2005 (fig. 1).

Sursa: realizat în baza datelor BNS

Reducerea volumelor a fost caracteristică pentru toți producătorii de energie electrică din țară, cu excepția SA „CET-Nord” (creștere nesemnificativă de 1,2%), iar cea mai considerabilă diminuare a volumului de producție, cu 27,1%, a fost înregistrată de SA „CET-1”.

Majorarea consumului atestat în 2011 se datorează în special creșterii cu 3,7% a cererii din partea consumatorilor noncasnici – întreprinderilor industriale, agricole, din comerț, instituțiile bugetare etc. Gospodăriile casnice și-au sporit consumul cu circa 2%, inclusiv cele din mediul urban cu 1,5% și cele rurale cu 2,7%.

În prezent țara noastră dispune de o centrală termoelectrică (aflată pe teritoriul Transnistriei, necontrolată de autoritățile centrale), 3 centrale electrice cu termoficare, 2 centrale hidroelectrice și 10 centrale electrice cu termoficare ale fabricilor de zahăr, care se utilizează sezonier pentru acoperirea necesarului de energie al acestor întreprinderi.

Tabelul 2. Potențialul energetic și producerea energiei în Moldova

Denumirea centralei	Puterea instalată (MV)	% din total	Produce în prezent (2012) mln kwh	% din total
1. CTE Moldovenească*	2520	83,7	4375,4	84,9
2. CET-2 Chișinău	240	8,0	636,4	12,4
3. CET-1 Chișinău	58	1,9	47,7	0,9
4. CET Bălți	28	0,9	54,5	1,05
5. Stațiile termice ale fabricilor de zahăr	98	3,3	4,0	-
6. CHE Dubăsari	48	1,6	-	-
7. CHE Costești-Stânca	16	0,5	33,5	0,6
Total	3008	100	5151,5	100

* întreprinderea nu este înregistrată în Republica Moldova; - lipsa datelor sau valori ne semnificative

Sursa: calculat și adaptat în baza site-urilor oficiale ale companiilor menționate

Deși există o tendință de diminuare a dependenței atât la importul energiei electrice, cât și la importul de combustibili minerali, aceste dependențe rămân a fi destul de mari, ceea ce ne indică un grad înalt al vulnerabilității energetice a țării (tab. 3).

Tabelul 3. **Indicatori ai securității energetice pentru Moldova**

Indicatori	2000	2005	2010	2012
1. Importul combustibililor minerali în totalul importurilor, %	32,5	21,6	20,5	23,0
2. Producerea energiei electrice locale, în % din total	31,4	29,2	25,9	22,1
4. Intensitatea energetică a PIB/tonne e.c./1000 PIB	0,12	0,09	0,05	0,05
PIB ce revine la la 1 kwh consum de energie electrică, lei	8,64	12,89	17,77	18,60

Sursa: calculat în baza datelor BNS

Factura de import la combustibilii minerali a avut un trend de descreștere în intervalul de timp analizat 1995-2012, dar se menține încă la cote foarte mari de peste 1/5. De fapt după 20 ani de independență statală, Moldova n-a reușit restructurarea economiei naționale în sensul reducerii ramurilor energofage și materiofage, chiar dacă consumul actual este orientat preponderent către sectorul casnic.

Consumul exagerat al energiei electrice pe unitate de PIB în condițiile importurilor aproape a întregii cantități a resurselor energetice și în cea mai mare parte a energiei electrice consumate reprezintă cea mai mare amenințare a securității energetice a Moldovei, afectând grav competitivitatea economiei țării și nivelul de trai al populației. La aceasta se adaugă vulnerabilitatea acută la șocurile petroliere și dependența excesivă de o singură sursă la gazele naturale. De fapt consumul neadecvat al resurselor energetice, determinat de nivelul excesiv al intensității energetice în economie rămâne a fi una dintre provocările principale ale guvernării actuale și viitoare privind asigurarea dezvoltării durabile.

Securitatea energetică a țării ar putea fi redresată prin racordarea la rețelele regionale de energie, în special la rețelele Uniunii Europene. Această conexiune nu exclude accesul prioritar în continuare de la „Gazprom” care va rămâne sursa principală de furnizare a gazelor naturale către Moldova. Racordarea la rețeaua de transport a gazelor naturale din România prin tronsonul Iași-Ungheni va asigura accesul la rețeaua de transport din UE. Acest bransament ar oferi posibilitatea accesării gazelor naturale din România fără a efectua construcții de infrastructură suplimentară la conducta Nabucco și / sau în condițiile începerii explorărilor de gaze de șist din România.

Piața energetică europeană. Uniunea europeană este, în general slab asigurată cu resurse energetice. Aceasta se datorează vechimii exploatării acestora și epuizării treptate a lor, depășirea limitei superioare a sustenabilității, lipsa soluțiilor alternative etc. Deși statele membre ale UE sunt în mare parte dependente de resurse energetice de import, majoritatea statelor și-au asigurat producerea energiei electrice conform necesităților proprii, realizând și excedente pentru export, ceea ce ar putea avea o influență benefică pentru Moldova în cazul aderării acesteia la sistemul energetic comunitar (fig. 1)

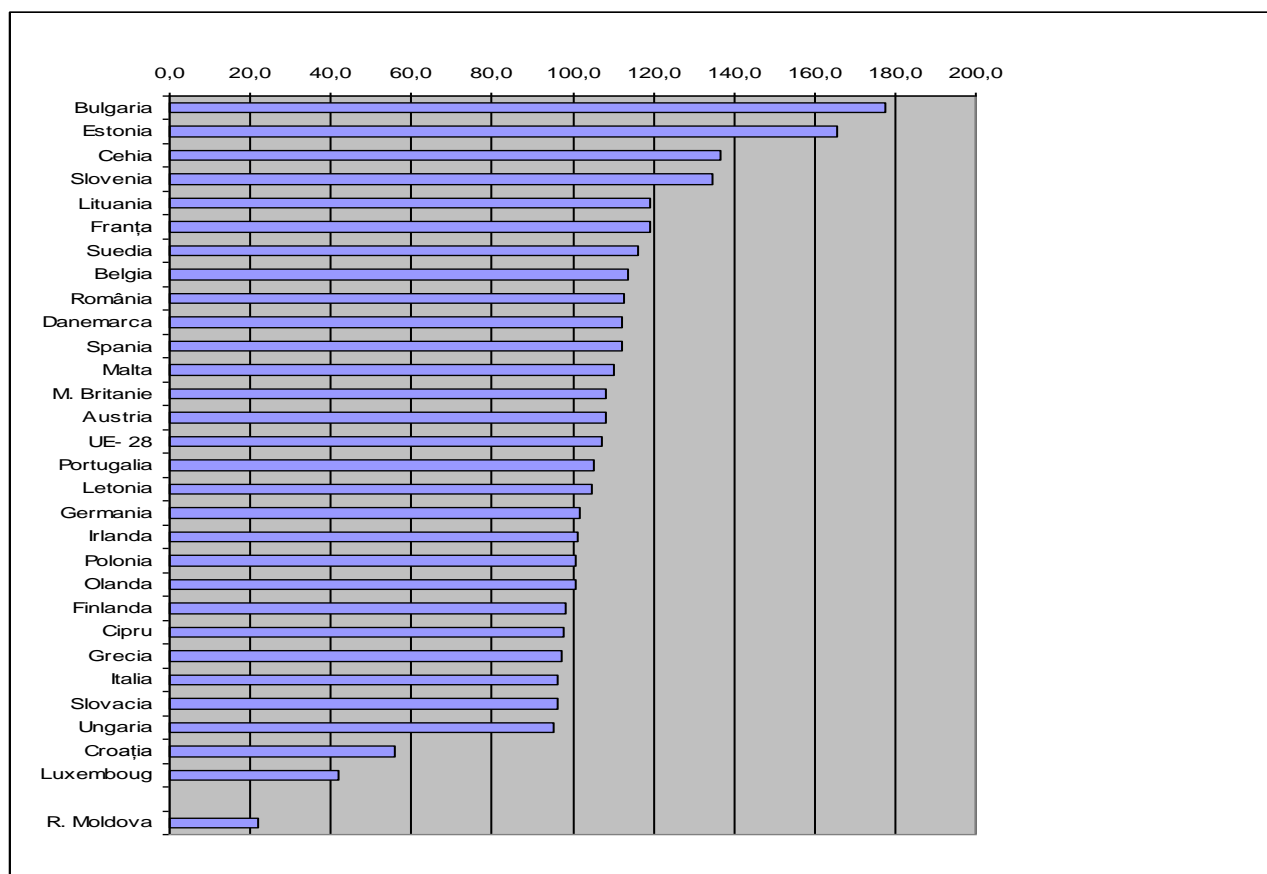

Figura 1. Producerea energiei electrice în raport cu consumul în statele UE și Moldova, 2012, %

Sursa: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2232rank.html?countryname/> accesat 13.01.2014

Republica Moldova are cea mai mică pondere printre statele europene a energiei electrice produse de centralele electrice proprii (doar, 22,1% din total, 2012), accentuând și mai mult insecuritatea energetică la acest capitol. Chiar dacă majoritatea statelor UE sunt dependente de resurse energetice de import acestea și-au construit propriile baze productive, chiar dacă rămân a fi vulnerabile la capitolul dependență de sursele de import a combustibililor clasici, în special de petrol și gaze naturale. UE este accentuat dependentă de combustibilii fosili și o mare parte a acestora este importată. Dependența energetică a UE este în creștere. UE în prezent acoperă circa 50% din necesități, în ceea ce privește resursele energetice asigurate de combustibilii clasici, restul provenind din import. Pentru unele resurse energetice situația este și mai dificilă, dependența externă fiind și mai mare. La gazele naturale importurile constituie 66,3% (2012) (fig. 2).

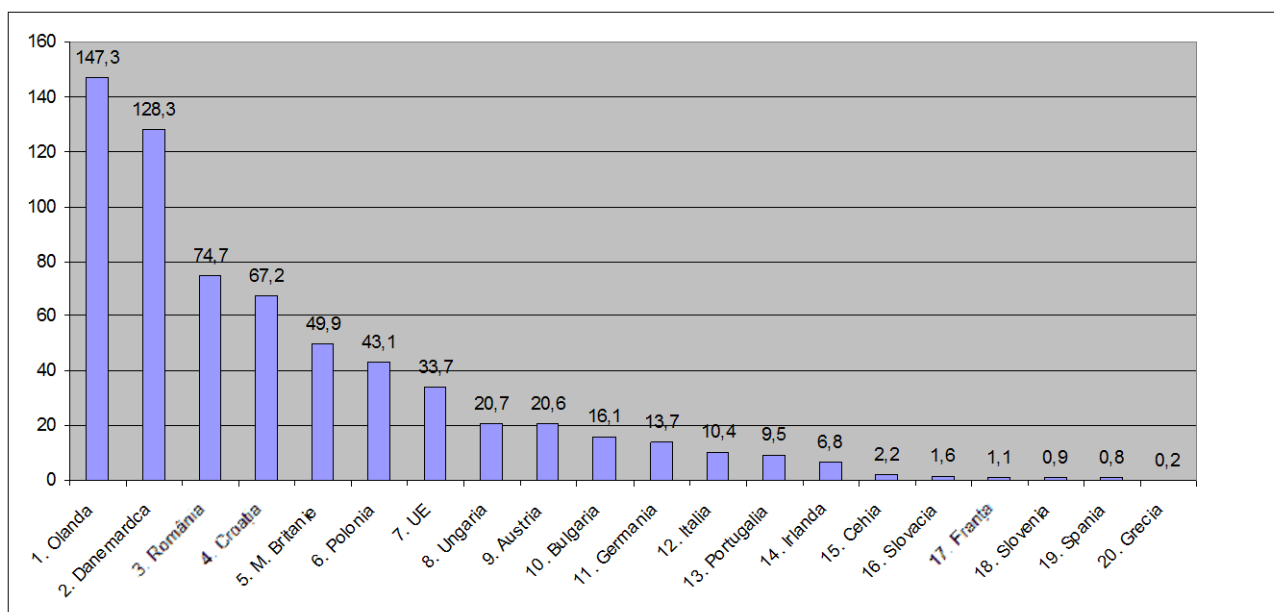

Figura. 2. Gradul de asigurare cu gaze naturale a statelor membre UE, %

Sursa: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2249rank.html?country> accesat 13.01.2014

La nivel de state situația este foarte diferită. Doar Olanda și Danemarca își asigură necesarul de gaze naturale din extracția proprie, restul statelor fiind dependente de această resursă importantă. Aceste dependențe majore antrenează riscuri de ordin economic, social și ecologic, punând în dificultate securitatea energetică a statelor membre.

Există mari perspective de valorificare a gazului de șist în Uniunea Europeană (în Franța, Polonia și România au fost estimate rezerve foarte mari), care ar putea revoluționa piața energetică europeană. Există, de asemenea, un potențial și un interes considerabil pentru energia regenerabilă, dar rămâne ca acestea să fie puse și în practică.

În prezent politica energetică a luat dimensiuni comunitare, statele membre fiind interdependente de piața energetică comună, ceea ce reduce mult din riscurile la care pot fi supuse statele în particular, reieșind din situația analizată.

În concluzie putem menționa că problematica securității energetice este foarte importantă pentru Moldova, aceasta fiind acutizată în perioada independenței statale. Moldova a avut unul dintre cele mai mari decline economice printre statele ex-URSS. Lipsa mijloacelor financiare proprii, dar și incapacitatea atragerii unor surse din exterior n-a permis realizarea unei restructurări a complexului economic orientat către un consum redus al energiei per unitate de produs. Tot din aceste considerente complexul energetic moștenit n-a putut fi modernizat, lucrând la randamente scăzute. Printre alte probleme care determină insecuritatea energetică se înscriu: dependența excesivă în aprovizionarea cu resurse energetice și energie din exterior, lipsa unor mecanisme clare și cu acoperire financiară referitoare la strategiile care vizează dezvoltarea electroenergeticii în ansamblu, lipsa voinței politice pentru conexiunea la sistemul energetic european prin cel românesc etc. În acest context, e nevoie de mai multă voință politică pentru implementarea unor documente europene cum ar fi Pachetul Energetic III pentru a putea asigura alinierea treptată a sistemului energetic național la cel european. E nevoie de asemenea de

continuat definitivarea bazei legislative, normative și tehnice privind eficiența energetică a clădirilor în scopul eficientizării consumului de energie, de asemenea e nevoie de a fi introduse controale inteligente conform prevederilor Directivelor Pachetului Energetic III. Crearea unor condiții favorabile de piață liberă, intensificarea concurenței pentru producătorii și furnizorii de energie și resursele energetice ar îmbunătăți situația pe această piață. Republica Moldova trebuie să atragă investiții pentru a realiza conexiunea sistemului energetic național cu cel al statelor vecine, urmând ca în perspectivă să-și consolideze rolul de coridor de tranzit al energiei electrice în context regional. Pentru a reduce dependența energetică din exterior sunt necesare programe de valorificare mai activă a resurselor energetice netradiționale existente în țară, în special a energiei de biomasă, eoliene și heliotermice. Sunt necesare campanii active de informare a cetățenilor despre necesitatea economisirilor de energie, precum și de investire în creșterea eficienței energetice prin reducerea pierderilor de energie termică și electrică.

Referințe bibliografice:

1. HG 958/21.08.2007 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2020 // *Monitorul Oficial* 141-145/1012, 07.09.2007
2. Legea 117/23.12.2009 pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice // *Monitorul Oficial* 8-10/6, 22.01.2010
3. HG 833/10.11.2011 cu privire la Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020 // *Monitorul Oficial* 197-202/914, 18.11.2011
4. Mihăilescu, V., *Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul aderării la comunitatea energetică*, Chișinău, 2010
5. Dolghin, Nicolae, *Geopolitica. Dependentele de resursele energetice*, București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2004
6. <http://www.soros.md/files/publications/documents/studiu%20Securitatea%20energetica%20a%20RM.pdf>
7. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2249rank.html?country>
8. <http://www.mec.gov.md/moldova-eco-energetica/>
9. <http://www.mec.gov.md/fondul-de-eficienta-energetica/>
10. <http://www.mae.ro/node/1624>
11. <http://www.anre.md/upl/file/Raport20ANRE%20pentru%20anul%202012.pdf>

Copyright©Mihai HACHI